

УНИВЕРЗИТЕТ У НОВОМ САДУ
ФАКУЛТЕТ СПОРТА И ФИЗИЧКОГ ВАСПИТАЊА

Мастер рад

**ФИЗИЧКО ВАСПИТАЊЕ У ОСНОВНИМ
ШКОЛАМА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ**

Студент: Небојша Божић

Ментор: проф. др. Вишња Ђорђевић

Нови Сад, 2024

Садржај

1. УВОД	3
2. ПРОБЛЕМ, ПРЕДМЕТ И ЦИЉ ИСТРАЖИВАЊА	7
3. МЕТОД ИСТРАЖИВАЊА	8
4. РЕПУБЛИКА СРПСКА	9
5. ОБРАЗОВАЊЕ У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ	12
5.1. Предшколско васпитање и образовање	13
5.2. Основно образовање	14
5.3. Средње образовање	17
5.4. Високо образовање	19
6. ФИЗИЧКО ВАСПИТАЊЕ У ОСНОВНИМ ШКОЛАМА РС	20
6.1. Физичко васпитање у 1. разреду основне школе	22
6.2. Физичко васпитање од 2. до 9. разреда основне школе	25
6.3. Ванчасовни облици рада	34
6.4. Оцјењивање	37
6.5. Педагози физичког васпитања у основној школи	39
7. ЗАКЉУЧАК	40
8. ЛИТЕРАТУРА	41

1. Увод

Република Српска (у даљем тексту: РС) је државни ентитет који заједно са Федерацијом Босне и Херцеговине чини државну заједницу Босну и Херцеговину. РС је настала 9. јануара 1992. године, а као државни ентитет међународно јр призната Дејтонским мировним споразумом 21. новембра 1995. године.

У складу са Уставом, поред других државних надлежности, РС уређује и обезбеђује бригу о деци и омладини, образовање, културу и физичку културу.

У РС основно образовање и васпитање траје девет година и организовано је у виду три тријаде: 1-3. разред, 4-6. разред и 7-9. разред. Основно образовање је обавезно и бесплатно за сву децу. Школска година траје од 1. септембра до 31. августа наредне године. Настава траје укупно 36 радних седмица, изузев у завршном разреду када се настава завршава две недеље раније. Физичко и здравствено васпитање је обавезан предмет за све ученике у основним и средњим школама.

У историјском контексту, развој школства на територији РС обележила је вековна владавина Османског царства, затим и аустроугарска окупација. Турски завојевачи нису поклањали пажњу образовању становништва, писмени људи су били ретки, а средишта писмености су били манастири. Тек са слабљењем власти почетком 19. века и обично као знак добре воље након устанака, улажу се минимална средства. Тек 1846. године турске власти допуштају да се у школама поред верских, уче и световни садржаји, а 1869. године, донет је Школски закон о уређењу наставе у целом царству. Школе су имала конфесионална и национална обележја, а постојале су верске, опште и приватне школе (Ловрић-Боснић и Лепир-Шиник, 2020).

У првој половини 19. столећа постојале су српске школе у Бањој Луци, Лијевну, Стоцу и Бијељини и другим местима, а до окупације 1878. године било их је укупно 41, наводи Ћоровић (1925). Иако је мали проценат српског становништва живео у варошима, малобројни богати појединци, пре свега трговци, значајно су помагали српске школе. Школе се развијају и у епархијским средиштима, услед потребе за писменим свештенством.

Након Париског конгреса и све оштрије кризе застареле турске управе, уследили су покушаји реформи и развоја културних установа. Топал Осман паша покрене штампарију у Сарајеву 1866. године, али са јасном намером да стане на крај књигама, уџбеницима и листовима који стижу из Србије. Ускоро нови казнени законик за босански вилајет (1870) на рестриктиван начин регулише отварање школа, намештење наставника и школске уџбенике, захтевајући у сва три случаја одобрење државних власти (Ђоровић, 1925).

Развитак српских школа је, и даље, био значајно помаган из Србије, српска влада шаље новац и уџбенике, долазе школовани учитељи, а све се одвија првенствено под окриљем православне цркве (Ловрић-Боснић и Лепир-Шиник, 2020). Многи просветни радници су, попут Васе Пелагића, прогоњени због својих веза са Србијом. У периоду од 1878. до 1918. године, у складу са историјским приликама, развој школства одвија се по диктату Аустроугарске, која упоредо са модернизацијом школства и државног апарата, гуши национална обележја и сабирање локалног живља, тако да се и Срби под новим властима боре за црквеношколску аутономију. На почетку аустроугарске владавине, у Босни и Херцеговини је било 56 српско-православних школа. Нове власти снажно подупиру државне школе, које постају важна полуа изградње јединствене вишеконфесионалне босанске нације и формирања лојалних поданика Аустроугарске монархије. Српске конфесионалне школе остају без државне потпоре, зависе од материјалних могућности црквено-школских општина и прилога добротвора. Увоз књига из Србије и Црне Горе и даље је забрањен, протерује се ћирилица и др. (Милошевић, 2023).

Значајну улогу у јачању просвете, културе и очувању националног идентитета српског народа, имало је друштво Просвета, основано 1902. године, које је, снажно подржавало и соколски покрет у Босни и Херцеговини.

У периоду између два светска рата, просвета се развија у оквиру нове државе, Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, односно, Краљевине Југославије. Око 80% становништва живело је на селу и од пољопривреде (Димић, 2001). Иако је политичка, интелектуална и економска елита имала свест о значају улагања у образовање, како за економски просперитет, тако и за даљи развој демократије и

југословенског идентитета, за образовање су издвајана изузетно скромна буџетска средства, у првој деценији тек нешто више од 2% (Димић, 2001). Поред тога, од укупних улагања у просвету, само око 10% улагано је у *развој* школства, образовање наставних кадрова, иновирање наставног процеса, набавку књига и учила, школске зграде и сл. Краљевину је карактерисао изразито неравномеран економски, културни и просветни развој, али је држава томе додатно доприносила несразмерно малим улагањем у просвету Босне и Херцеговине (свега 1/16 укупних средстава 1922/23. године), истиче Димић (2001). У исто време, у Босни и Херцеговини је било 80,55% неписмених. Према Закону о народним школама из 1929. године, основна школа је била обавезна, за децу са навршених 6 година (добро развијена деца), односно, навршених 7 година код остале деце. Трајала је 4 године, а са навршених минимално 10 година могло се прећи у вишу народну, грађанску или средњу школу. Министарство просвете је у тридесетим годинама највише средстава издвајало управо за основне школе, око 2/3 свих средстава (Димић, 2001)

Након II светског рата, формира се Социјалистичка Федеративна Република Југославија, чији је конститутивни елемент била Република Босна и Херцеговина (БиХ). Ново *социјалистичко-самоуправно* друштвено уређење снажно је утицало на образовни систем, његову концепцију, циљеве и вредности које заговара. Што се тиче физичког васпитања, Бјековић, Драгосављевић и Братовчић (2005) истичу да је за тај период карактеристично најпре дефинисање структуре часа, класификација и избор садржаја у зависности од пола и узраста ученика, те подизање физичке спремности ученика неопходне за рад и одбрану. Следи оријентација на подизање ефикасности наставе и што објективније праћење ефеката наставе на развој физичких способности и овладавање основама технике базичних спортова (Бјековић и сар., 2005).

Уводи се праћење физичких способности, а у склопу рачунарског центра Енергоинвеста, развија се централизован систем електронског праћења и оцењивања физичког развоја ученика у школама у БиХ. Са реализацијом се стало већ у другој години, услед неажурности и неспремности школа да испрате пројектне захтеве. Затим се прелази на вођење личних картона физичке спремности ученика, а резултати тестирања се вреднују у складу са нормативима за пол и узраст. Анализа стања

физичког развоја ученика са предлогом мера за побољшање, постаје редовна годишња обавеза наставних већа у школама, Просветно – педагошког завода, све до тадашњег Извршног већа БиХ (Бјековић и сар., 2005). Поред редовне наставе физичког васпитања, уводе се додатне и ваннаставне активности, домаћи задаци, спортске секције, систем међушколских такмичења на нивоу БиХ под називом Мале олимпијске игре. Упркос значајном напретку, аутори закључују да се 80 - тих година физичко васпитање нашло на раскршћу, дошло је до опадања броја радова из дидактике и методике физичког васпитања и др. (Бјековић и сар., 2005). Са циљем да се постојећи концепт наставе иновира, у БиХ се покреће пројекат под називом "Лабораторијска школа", са циљем да се ученици непосредно оспособљавају кроз наставу физичког васпитања структурираном по циклусима: општа припрема, спортске игре, гимнастика, борилачке вештине и атлетика. Пројекат је трајао пет година и евидентирана су позитивна искуства овог модела, као и неопходност улагања додатног напора наставника, додатног опремања сала и обезбеђивања посебног комплета за сваког ученика.

Физичко васпитање у РС данас мора се посматрати у контексту шире друштвено-демографске ситуације. Наиме, од 2002. године, РС бележи стални пад броја живорођене деце, што води опадању школске популације (Пашалић, С., Пелемиш и Пашалић, Д., 2013). Школски предмет се зове Физичко и здравствено васпитање. Од 1. до 6. разреда основне школе, заступљен је са 3 часа недељно (годишњи фонд 108 часова), док у 7-9. разреду фонд часова износи 2 часа недељно (72 часа годишње у 7. и 8. разреду, односно, 68 часова у 9. разреду).

Образовање наставника специјалиста одвија се на факултетима у Бањој Луци и Источном Сарајеву, тј. на Палама. Наставници имају обавезу да стално усавршавају своје знање, што подразумева праћење, усвајање и примену савремених научних достигнућа у пракси.

Имајући у виду значај физичког васпитања за квалитет образовања, здравље појединца и целе заједнице, у раду ће бити анализирана обележја актуелног статуса предмета у основним школама у Републици Српској.

2. Проблем, предмет и циљ истраживања

Проблем рада се односи на актуелни статус физичког васпитања у основним школама у Републици Српској.

Предмет рада су актуелни наставни планови и програми физичког васпитања у основним школама у Републици Српској, други релевантни прописи и научни и стручни радови који се баве наставом физичког васпитања у Републици Српској.

Циљ рада је да се спроведе обухватна анализа актуелног статуса физичког васпитања у основним школама у Републици Српској.

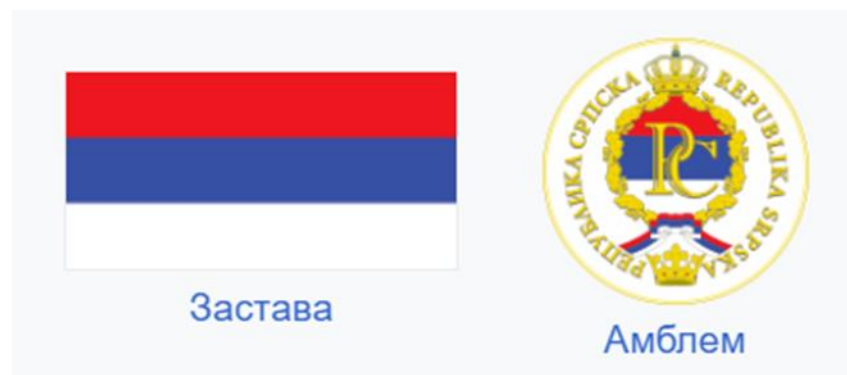
3. Метод истраживања

Мастер рад представља истраживање аналитичког типа. Ова истраживања баве се дубинским испитивањем и евалуацијом доступних информација ради објашњења сложених појава. Истраживање има карактеристике историјског истраживања и прегледне студије јер је концизно сагледан историјски развој школског физичког васпитања у Републици Српској, и критички су вреднована постојећа истраживања, законска регулатива и друга доступна литература.

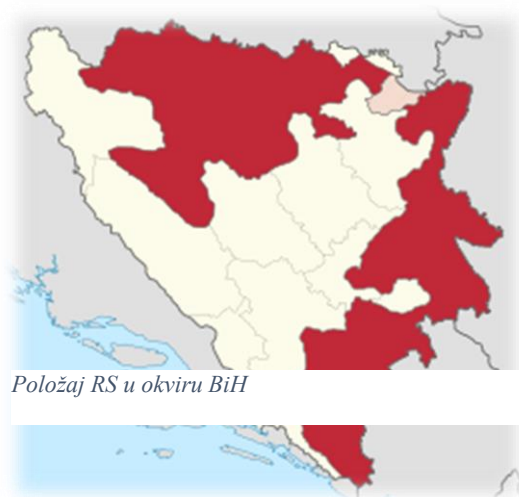
За идентификацију претходних истраживања и друге литературе, коришћени су Интернет претраживачи (Google Scholar, Research Gate), као и извори информација у конвенционалном формату (закони, прописи, књиге, часописи и др.).

4. Република Српска

Република Српска (РС) један је од два ентитета у Босни и Херцеговини (БиХ), поред Федерације Босне и Херцеговине (ФБиХ). Главни град РС је Источно Сарајево, а највећи град је Бања Лука, која представља седиште већине институција, као и административно, политичко, привредно и универзитетско средиште РС. Према последњем попису из 2013. године, РС има 1.176.372 становника. Од тога је 82% Срба, Бошњака је 13%, док Хрвати чине 2%. Застава РС се користи од 9. јануара 1992. Својим изгледом је једнака застави Републике Србије. Такође, ове две братске земље од 2001. године имају Споразум о специјалним паралелним везама.

Према свом географском положају, РС се налази у југоисточној Европи, тачније, у западном делу Балканског полуострва.

Природна богатства су свакако планине: Зеленгора, Трескавица, Јахорина, Романија, Грмеч, Козара, Озрен и многе друге, са огромном шумским и ловним богатством. Посебно се издваја планина Јахорина која је позната по томе што је била домаћин XIV зимских олимпијских игара.

Отварање зимских олимпијских игара Јахорина

Зимске олимпијске игре у Сарајеву (тада СФРЈ) одржане су од 8. до 19. фебруара 1984. године. Учествовало је 49 националних олимпијских репрезентација, што је тада био рекордан број у историји зимских олимпијских игара. Уз Јахорину, спортска надметања су одржана и на Бјелашници, Игману, Требевићу, Чврсници и другде.

На простору РС осјећа се више климатских утицаја који различито дјелују по регијама у зависности од доста фактора. Клим у РС одређује географски положај, рељеф, геолошка подлога, покривеност биљног свијета и близина Јадранског мора. Три су типа климе које су заступљене у нашем ентитету а то су:

- *Умерено-континентална*
- *Планинска*
- *Медитеранска клима*

Са хидрографског аспекта, РС се може означити као релативно богата земља површинском и подземном хидролошком мрежом. Сви главни ријечни токови

припадају сливу Црног мора, окосница црноморског слива је ријека Сава, а највећи дотоци ријека су Уна са Саном, Врбас, Укрина, Босна и Дрина. Највећа подземна река у РС је река Требишњица.

Вегетација у РС одликује се великом разноликошћу, а посебан значај има шумски комплекс. Најраспрострањеније су храстове шуме. У РС постоје два национална парка: *Национални парк Козара* и *Национални парк Сутијеска*.

Рат у БиХ је оставио тежак и дубок траг на привреду РС а такође и на цијелу БиХ, тако да економски опоравак иде веома тешко и споро. РС има богате и још увјек недовољно искориштене рудне и минералне ресурсе, нарочито угља, боксита, лигнита, жељеза и бакра.

У административно-управном смислу, РС се састоји из 62 општине и 2 града, Бања Луке и Источног Сарајева. Међу највећим општинама су Бијељина, Добој, Приједор и Градишка, који имају између 50.000 и 100.000 становника.

Спорт у РС управно припада Министарству породице, омладине и спорта, ресору за спорт. Ресор за спорт бави се стварањем услова за развој спорта на нивоу РС и његовим правним регулисањем, укључујући стратешки развој спорта, међународну сарадњу, обезбеђивање и расподелу средстава, регистрацију и координацију рада спортских организација и других организација у спорту, статистику у спорту, израду законских и подзаконских аката и друго.

У РС постоји око 800 спортских организација односно клубова, од чега је 450 регистровано у Министарству породице, омладине и спорта. Број спортиста достиже бројку од око 70.000, у мушкој и женској конкуренцији, у пионирској, кадетској, јуниорској и сениорској узрасној категорији. Спортски клубови су организовани у оквиру 31 спортског савеза и 4 савеза спортиста инавалида. Врхунски спорт у РС је тесно повезан са спортом у Републици Србији и већина најуспешнијих спортиста родом из РС наступа за репрезентацију Републике Србије, нпр. одбојкашице Тијана Бошковић, Бранкица Михајловић и Саша Старовић, кошаркашице Саша Чађо и Драгана Станковић, фудбалери Саво Милошевић и Марко Марин, џудиста Немања Мајдов и многи други.

5. ОБРАЗОВАЊЕ У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ

Образовање је најзначајнија функција сваког друштва, зато државе имају задатак да воде бригу о организовању и финансирању образовања. Кроз образовни систем се изграђују друштвене норме и вредности, такође, изграђује се и осећај припадности друштву и заједници. Један од циљева образовања је и наставак културе. Образовање је израз друштвеног система које значи једнакост шанси, што отвара могућност мењања положаја које појединци стичу рођењем и наследством.

Имајући у виду податке из последњег пописа становништва РС из 2013. године, 32% становника је информатички писмено, док је 23% делимично информатички писмено, што РС сврстава међу слабије државе у региону и може се посматрати као један од индикатора квалитета образовног система. Према истим резултатима, у РС је неписмено 3,3% становника, што је 16 пута више од стандарда УНЕСКО, по којем број неписмених у једној држави не би требало да прелази 0,2%.

Образовни систем у РС се састоји од :

- предшколског васпитања и образовања,
- основног образовања,
- средњег образовања,
- високог образовања.

Ради унапређења квалитета васпитања и образовања, Влада РС, на приједлог Министарства просвете, формира Савјет за развој предшколског, основног и средњег васпитања и образовања као посебно савјетодавно тијело.

Неки од недостатака образовног система, на које је указала Стратегија развоја образовања РС 2016-2021:

- Слаба веза образовања са тржиштем рада и привредом;
- Споро увођење нових и мијењање постојећих профила и програма образовања у средњим школама и на високошколским установама;

- Образовањем се не стичу примјењива знања и практичне вјештине за рад у привреди, ни приближно према очекивањима пословне заједнице;
- Систем образовања одраслих недовољно је програмски разрађен и недовољно ефикасан у реализацији;
- Нема организованог и сталног стручног усавршавања наставног и васпитног кадра;
- Непотребна бирократизација образовног процеса и оптерећеност наставног особља административним задацима;
- Недовољна финансијска подршка за све нивое образовања, посебно за предшколско васпитање и образовање.

5. 1. Предшколско васпитање и образовање

Предшколско образовање и васпитање је подсистем система образовања и васпитања, од пресудног значаја за раст и развој дијетета. Такође, обухват дјече предшколског узраста образовањем представља општи интерес друштва. Циљ предшколског васпитања у РС је подстицање дјечијег развоја тј. учење засновано на искуству и интересовањима, стицање нових искустава и проширивања знања. У РС ради укупно 120 предшколских установа, од којих су 42 јавне, док је 78 приватних предшколских установа.

Министарство просвете и културе РС организује програм за дјецу у години пред полазак у школу у трајању од најмање три мјесеца, сваки дан по три сата. У неким предшколским установама програм васпитања и образовања се одвија на енглеском језику, у складу са правилником о начину и условима организовања рада на страном језику.

Обухват дјече организованим предшколским васпитањем и образовањем узраста од шест мјесеци до поласка у основну школу, у 2023/24. години износио је 34,7 одсто.

5. 2. Основно образовање

Основно образовање и васпитање у Републици Српској траје девет година, обавезно је и бесплатно за сву дјецу од шесте до 15 године живота. Ученику који напуни 15 година престаје обавезно похађање школе истеком те исте школске године. У случају да ученик напуни 15 година а није стекао основно образовање, школа може по одлуци директора омогућити ученику школовање до седамнаесте године.

Ученици са психофизичким сметњама у развоју могу стицати основно образовање и после навршених 18 година у специјалним школама. Лица која су старија од 17 година, а која не похађају редовно наставу, сматрају се одраслима и стичу основно образовање у складу са законом о основном образовању и васпитању, према наставном плану и програму за одрасле особе.

Такође у складу са законом, ученици могу, паралелно са стицањем основног образовања и васпитања, стицати и умјетничко образовање и васпитање (музичко, балетско и др.). Свако дијете има право и једнак приступ на основно образовање и васпитање без дискриминације по било којем основу. Настава у основном образовању изводи се на службеном језику конститутивног народа, уз коришћење оба службена писма, ћирилице и латинице.

Циљ основног васпитања и образовања у РС је подстицање цјеловитог и хармоничног развоја ученика у складу с његовим способностима кроз стицање оперативних и функционалних знања и развоја критичког и логичког мишљења у процесу цјеложивотног учења.

Задаци основног васпитања и образовања су:

1) стицање знања, вјештина и способности, те формирање ставова, увјерења и система вриједности неопходних за активну укљученост у живот породице и друштва,

- 2) стицање и развијање кључних компетенција потребних за наставак школовања и цјеложивотно учење,
- 3) развијање стваралачког, креативног и критичког мишљења, те формирање свијести отворене за нове идеје и нова знања,
- 4) развијање и његовање основних моралних вриједности, ставова и односа, вриједности правде, истине, слободе, поштења и личне одговорности,
- 5) развијање свијести о припадности властитом националном и културном идентитету, језику и традицији на начин примјерен цивилизацијским тековинама,
- 6) разумијевање и његовање потреба за културом и очувањем националног културног наслеђа и културних добара,
- 7) развијање самопоуздања, самопоштовања, самоконтроле, способности препознавања својих емоција и емоција других лица,
- 8) развијање свијести о важности здравог начина и стилова живота и потреби чувања сопственог здравља,
- 9) развијање еколошке свијести и свијести о потреби очувања природне и животне средине,
- 10) развијање комуникационих способности, толеранције, поштовања различитости и мишљења других, те његовање другарства и пријатељства,
- 11) успостављање нулте толеранције на насиље и развијање ненасилног понашања,
- 12) обезбјеђивање подстицајног и стимулативног окружења за цјеловити развој ученика,
- 13) оспособљавање за конструктивно рјешавање проблема и дјеловање у тиму, те стварање осјећаја за сарадњу и одговорност,
- 14) подстицање и развијање културне, вјерске, језичке и полне равноправности и толеранције, те емпатије према слабим, старим и немоћним лицима.

Школска година за ученике основних школа према траје од 1. септембра до 31. августа наредне календарске године. Васпитно-образовни рад у основном васпитању и образовању организује се у два полугодишта. Настава у првом полугодишту започиње првог понедељка у септембру и у току школске године ученици имају зимски, прољетни и љетни распуст. Зимски распуст траје три седмице, прољетни једну седмицу, док је љетни распуст најдужи и траје дванаест седмица. Настава у школској години траје укупно 36 наставних седмица или 180 наставних дана, осим у завршном разреду где настава траје 34 наставне седмице, односно 170 наставних дана.

У РС основно образовање је јединствено. У свим основним школама настава се одвија по једном заједничком наставном плану и програму. У основном васпитању и образовању васпитнообразовни рад се организује по тријадама (прва, друга, трећа тријада), изузев у школама за дјецу са сметњама у развоју и умјетничким школама. Прву тријаду чини: први, други и трећи разред; другу тријаду чини: четврти, пети и шести разред, док трећу тријаду чини: седми, осми и девети разред.

Школа у оквиру својих могућности, може за ученике да организује проширени програм, који подразумијева:

- продужени боравак,
- јутарње чување,
- слободне активности,
- факултативну наставу,
- школу у природи и
- припремне активности за дјецу у години прије поласка у први разред.

У оквиру продуженог боравка ученицима се обезбјеђује чување током којег се одвијају различите спортске и културно-умјетничке активности, учење, израда домаћих задатака и извршавање других обавеза, а у складу са општим актима школе.

Седмично и дневно оптерећење ученика одређује се распоредом часова и у њега улазе и часови додатне и допунске наставе, као и ваннаставне активности. Школе раде пет дана седмично, само изузетно, школа може организовати наставу

суботом. Школски часови трају трају 45 минута, док се за ученике првог разреда организују наставне активности у укупном трајању од 180 минута дневно.

Наставни процес се реализује у редовним, комбинованим и посебним одјељењима у основним школама и у одјељењима у школама за дјецу са сметњама у развоју. У јавним основним школама разредно одјељење је састављено је од ученика истог разреда и има максимално 28 ученика, а оптимално 24 ученика.

У редовна и комбинована одјељења у јавним основним школама могу бити укључена један до два ученика са сметњама у развоју, а који прате наставу по индивидуалним образовним програмима. У том случају, број ученика у редовном одјељењу се смањује за два, односно за четири у односу на оптималан број ученика.

Ученици имају право да похађају вјеронауку према свом вјерском одређењу, ако је то у складу са њиховим ставом и ставом њихових старатеља, родитеља или усвојитеља. Уколико родитељи захтјевају да ученик не похађа вјеронауку, он ни на један начин неће бити доведен у неповољан положај у односу на друге ученике.

У основном образовању запослено је скоро 8000 наставника, у 192 основне школе (од чега 4 школе за дјецу са сметњама у развоју). Основну школу у 2022/23. школској години похађало је укупно око 85.000 ученика, од чега око 450 ученика који похађају школе за ученике са сметњама у развоју.

5. 3. Средње образовање

Средње образовање у РС је дјелатност од општег друштвеног интереса. Дјелатност средњег образовања обухвата различите врсте и облике образовања којим се након завршене основне школе стичу различите компетенције потребне за рад у струци и за даље образовање појединца. Дјелатност средњег образовања обављају јавне и приватне средње школе. Средње образовање доступно је свима под једнаким условима и није обавезно.

Циљеви средњег образовања су: 1) подршка и усмјеравање ученика при избору будућег занимања, у складу са потребама тржишта рада, 2) стицање средњег образовања у складу са могућностима, интересима и потребама ученика, 3) развијање свијести о потреби цјеловитог приступа образовању, 4) стицање примјењивих знања, развијање и јачање способности, компетенција и вјештина, 5) развијање кључних компетенција код ученика, 6) развијање интереса за теоретска знања, као и за њихову практичну примјенљивост, 7) обезбјеђивање услова за развој и промоцију традиционалних заната, 8) подстицање свеукупног потенцијала и мотивације ученика за развијање критичког мишљења и отворености за нова знања, 9) изградња властитих стандарда образовања који ће бити усклађени са стандардима образовања у земљама Европске уније, 10) да стручно образовање и обука буду усклађени са нивоима стручног образовања земаља Европске уније, 11) стицање интернационално упоредивих нивоа знања, 12) припрема за наставак школовања на високошколским установама, 13) оспособљавање ученика за цјеложивотно учење, 14) развијање свијести о значају потребе заштите и очувања природе и животне средине, 15) разумијевање и његовање система друштвених и моралних вриједности који је заснован на друштву толеранције, 16) развијање културе комуникације, конструктивног рјешавања проблема и дјеловања у тиму, 17) развијање поштовања различитости о питању пола, способности, расног, националног, вјерског и социјалног статуса и развијање и његовање прага толеранције на различитост, 18) његовање и развијање потреба за културом и очувањем културног и духовног наслеђа, уз поштовање културног идентитета, језика и традиције, 19) поштовање права и разумијевање властитих обавеза које проистичу из права и разумијевања себе као личности која живи у друштву које се континуирано мијења, 20) поштовање права дјецe, људских и грађанских права и основних слобода, те развијање способности за живот у демократски уређеном друштву.

У РС постоји 89 јавних средњих школа и 5 приватних средњих школа у којима се ученици образују у 13 струка за 105 занимања. Јавне и приватне школе се оснивају под једнаким условима, јавну школу оснива Република, док приватну оснива оснивач, али само уз сагласност ресорног Министарства. Средње образовање у трајању од три

године одговара трогодишњем степену стручне спреме, а четири године одговара четворогодишњем и статус редовног ученика се може стећи само у једној школи.

Уписна политика у средње школе прати и усклађује се потребама тржишта рада и један од главних циљева ресорног министарства јесте стварање дуалног образовања што значи спајање ученика средњих техничких са средњим стручним школама. У зависности од наставног плана и програма, средње школе се дијеле на гимназије, умјетничке школе, стручне техничке школе, стручне школе, вјерске школе и школе за особе са посебним потребама. У школској 2019/2020. школској години, највеће интересовање ученика је било за струке машинство и обрада метала, електротехника, економија, право и трговина.

5. 4. Високо образовање

Високо образовање ресорно припада Министарству за научнотехнолошки развој, високо образовање и информационо друштво РС, са седиштем у административном центру Владе у Бања Луци. Након потписивања Дејтонског споразума 1995. године надлежности над науком, образовањем и културом припале су ентитетима, а уједно је тада формирано министарство образовања, културе и науке.

Високо образовање у РС према подацима које је издао Републички завод за статистику још увек није обезбедило значајан проценат образованих становника у односу на укупан број становника ентитета. Процент високообразовних људи достиже свега 8%, за разлику од држава у окружењу.

С обзиром на смањивање популације РС, нарочито млађег становништва, које се осјећа у протеклих неколико година, видљив је утицај и на високо образовање кроз број уписаних студената на факултете. Број уписаних студената у року између 2013-2017. године је опао за 14,6%, док приватни факултети у РС без обзира на овакав пад броја уписаних студената задржавају 1/3 од укупног броја студената.

6. ФИЗИЧКО ВАСПИТАЊЕ У ОСНОВНИМ ШКОЛАМА РС

У свим основним школама у РС физичко васпитање је заступљено као *обавезан наставни предмет Физичко и здравствено васпитање*, за све ученике од 2. до 9. разреда, док се активности из физичког васпитања у првом разреду реализују у оквиру *предметног подручја Ритмика, спорт, музика*. Настава је усмерена на остваривање исхода учења, дакле, у средишту процеса наставе и учења је ученик.

Према постојећој законској регулативи, одјељење истог разреда оптимално има 25 ученика, минимално 18, а максимално 30 ученика, односно 32 ученика у случају постајања само једног одјељења. Настава у школској години траје 36 радних седмица, а у завршном разреду 34 седмице.

Васпитно-образовни процес из предмета Физичко и здравствено васпитање (односно предметног подручја Ритмика, спорт, музика) остварује се на основу наставног плана и програма, који на приједлог Републичког педагошког завода доноси министар просвјете. Наставним планом утврђују се наставни предмети или наставна подручја и њихов распоред по разредима, као и годишњи и седмични број часова наставе и други облици васпитно-образовног рада. Наставним програмом утврђује се: 1) садржај за сваки наставни предмет, 2) општи и посебни циљеви, исходи учења, и 3) дидактичко-методичка упутства и препоруке.

Ученик се оцјењује из свих наставних предмета, па тако и из предмета Физичко и здравствено васпитање. Оцјењивање ученика је јавно. У току полугодишта ученик мора бити оцијењен најмање три пута. Само у првом разреду, напредовање и постигнуће ученика вреднује се описним оцјенама: 1) изузетно успјешан, 2) успјешан и 3) учествује. Описне оцјене треба образложити.

Напредовање и постигнуће ученика од другог до девог разреда оцјењује се бројчаним оцјенама од један (најнижа оцјена) до пет (највиша оцјена). На крају првог и другог полугодишта утврђују се закључне оцјене из свих наставних предмета и општи успјех ученика. Закључна оцјена из наставних предмета је: 1) одличан (5), ако је просјек оцјена од 4,50 до 5,00, 2) врлодобар (4), ако је просјек оцјена од 3,50 до 4,49, 3) добар (3), ако је просјек оцјена од 2,50 до 3,49, 4) довољан (2), ако је просјек оцјена од 1,5 до 2,49, 5) недовољан (1), ако је просјек оцјена од 1,00 до 1,49.

Наставник физичког васпитања има обавезу да наставничком вијећу предложи ослобађање ученика појединих садржаја програма наставног предмета Физичко и здравствено васпитање, уколико ученик има тјелесне недостатке, дисфункционалности или болести. Претходно је неопходно прибавити приједлог надлежне здравствене установе, или налаз и мишљење првостепене стручне комисије. Наставничко вијеће може донети одлуку да ученика ослободи привремено или за одређену школску годину. Ученик ослобођен физичког и здравственог васпитања не може због тога бити неоцијењен, нити добити оцјену недовољан, већ се оцјењује на основу савладаности осталих садржаја наставног програма.

Ученик може бити награђен посебном дипломом из физичког и здравственог васпитања уколико: 1) има најмање врлодобар општи успјех и примјерно владање на крају сваке школске године, 2) има одличан успјех из физичког и здравственог васпитања на крају сваке школске године, 3) има освојено најмање прво мјесто на општинском школском такмичењу, друго мјесто на регионалном или треће мјесто на републичком такмичењу.

6. 1. Физичко васпитање у 1. разреду основне школе

У првом разреду основне школе, настава и учење се одвијају кроз предметна подручја, од којих је за физичко васпитање посебно важно *предметно подручје Ритмика, спорт, музика*.

Глобални циљ овог предметног подручја је cjеловит развој свих потенцијала дијетета до личног максимума, уважавајући индивидуалност и урођене склоности, као и актуелни ниво и темпо напредовања које је дијете већ достигло.

Међу посебним циљевима предметног подручја, за физичко васпитање посебно су значајни следећи циљеви:

Посебни циљеви:

- процјењивање стања и праћење раста и развоја ученика (морфолошки и моторички статус);
- усвајање важности cjеложивотног физичког вјежбања за очување и унапређење здравља;
- развијање свијести о нивоу сопствених способности и карактеристика;
- оспособљавање за коришћење природних облика кретања на различите начине;
- утицање на правилно држање тијела примјеном природних облика кретања;
- примјењивање елементарних игара у функцији обликовања и усавршавања природних покрета и моторичких способности у сложеним ситуацијама;
- социјализација и образовање морално-вољних особина ученика кроз примјену правила елементарних игара (самосталност, дисциплина, такмичарски дух, дружељубивост, поштење, поштовање, храброст...);

- стимулисање физиолошких процеса који повољно дјелују на органе и органске системе;

- оспособљавање за правилно извођење заданих вјежби на тлу и справама;

- развијање апарата за кретање, а посебно мускулатуре одговорне за правилно држање тијела, кроз примјену гимнастичких елемената;

- усавршавање природних облика кретања кроз атлетске елементе;

- развијање моторичких и функционалних способности, локомоторног апарата, а посебно мускулатуре одговорне за правилно држање тијела кроз примјену атлетских елемената;

- формирање здравствено-хигијенских навика, „челичење“ организма, јачање имуног система, развијање базичних вјештина и способности, основа технике спортских игара кроз упражњавање игара на отвореном;

- утицање на еколошку свијест ученика;

- утицање на свеукупни раст и развој ученика уз коришћење природног окружења и препрека, у једноставним и сложеним условима;

- остваривање здравственог утицаја на организам и хармоничног обликовања тијела кроз коришћење ритмике и плеса;

- развијање смисала за естетско доживљавање и изражавање помоћу покрета;

- развијање осјећаја за ритам, слободу, префињеност и стваралачку изражајност покрета;

- развијање љубави према традицији и очување народних игара свога завичаја.

Поред тога, кроз кретне активности, посебно уз музичку пратњу, може се допринети и развијању музичког слуха, ритамских способности, развијање музичког памћења.

Фонда часова за ово предметно подручје износи 5 сати седмично, односно 180 сати годишње, а наставни садржаји су организовани у неколико наставних тема, од којих седам тема припада домену физичког васпитања (Табела 1).

Табела 1

Предметно подручје Ритмика, спорт, музика: наставне теме са оквирним бројем сати

Редни број	Садржаји програма	Оквирни број сати
1.	Праћење раста и развоја	6
2.	Природни облици кретања и превентивно корективно вјежбање	15
3.	Елементарне игре и превентивно корективно вјежбање	14
4.	Базичне спортске активности из гимнастике и превентивно корективно вјежбање	25
5.	Базичне спортске активности из атлетике и превентивно корективно вјежбање	25
6.	Игре на отвореном	15
7.	Ритмика и плесови	20
8.	Музичко извођење: пјевање, свирање, говор, покрет	30
9.	Слушање музике	15
10.	Музичко стваралаштво	15
	УКУПНО:	180

Ради се о следећим темама: 1. Праћење раста и развоја, 2. Природни облици кретања, 3. Елементарне игре и превентивно корективно вјежбање, 4. Базичне спортске активности из гимнастике и превентивно корективно вјежбање, 5. Базичне спортске активности из атлетике и превентивно корективно вјежбање, 6. Игре на отвореном и 7. Ритмика и плес, (укупно: 120 часова или две трећине од укупног фонда предметног подручја).

За потребе праћења раста и развоја примењују се две антропометријске мјере (тјелесна висина и тјелесна маса) и осам моторичких тестова: трчање на 20 м (процењује брзину трчања), полигон натрашке и слалом са три лопте (координација цијелог тијела), тапинг руком (фреквенција покрета), претклон у сједу разножно (гипкост), скок удаљ из мјеста (експлозивна снага), издржај у згибу (општа снага) и подизање трупа (репетитивна снага).

Кроз остваривање предвиђених исхода учења остварују се циљеви: способност ученика за кориштење природних облика кретања на разне начине, развијање свих апарата за кретање, мускулатуре одговорне за правилно држање тијела, формирање здравствено-хигијенских навика и јачање имуног система, развијање осећаја за ритам, естетско доживљавање и изражавање кроз ритам покрета.

6. 2. Физичко васпитање од 2. до 9. разреда основне школе

Основно образовање је подјелено у тријаде: 1. први до трећи разред; 2. четврти до шести разред; 3. седми до девети разред. Свака тријада има свој план и програм учења који уважава узраст, године и способности ученика, али постоји и наглашена вертикална повезаност наставних садржаја и исхода. Почев од друго разреда основне школе, ученици похађају обавезан наставни предмет Физичко и здравствено васпитање.

Прва тријада

Општи циљеви прве тријаде за наставни предмет Физичко и здравствено васпитање су:

- свестрани развој личности;
- позитиван утицај на раст и развој организма и јачање здравља;
- развијање моторичких и функционалних способности, спортско-техничких знања из области физичке и здравствене културе, уважавајући индивидуалне могућности ученика;
- усвајање вјештина и знања које омогућавају учешће у различитим спортским активностима и схватање значаја редовног вјежбања и упражњавања спортских активности;
- развијање самопоуздања и социјализације дјетета учешћем у колективним активностима;
- развијање одговорног односа према простору за вјежбање, справама, реквизитима и личној хигијени.

Поред општих циљева за тријаду, дефинисани су и посебни циљеви за други и трећи разред. У другом и трећем разреду наставни садржаји груписани су у осам наставних тема (Табела 2)

Табела 2

Наставни садржаји предмета Физичко и здравствено васпитање у другом и трећем разреду основне школе са оквирним фондом часова

Редни број	Наставна тема	Оквирни број часова
1.	Праћење раста и развоја	6
2.	Природни облици кретања и превентивно корективно вјежбање	7
3.	Елементарне игре и превентивно корективно вјежбање	10
4.	Базичне спортске активности из гимнастике и превентивно корективно вјежбање	20
5.	Базичне спортске активности из атлетике и превентивно корективно вјежбање	20
6.	Игре на отвореном	15
7.	Фудбал (основни технички елементи)	15
8.	Рукомет (основни технички елементи)	15
УКУПНО		108

У поређењу са предметним подручјем Ритмика, спорт, музика (први разред), новина су наставне теме Фудбал и Рукомет, док Ритмика и плесови нису заступљени као засебна тема.

Годишњи фонд часова износи 108, што на недељном нивоу подразумева три часа физичког и здравственог васпитања.

Друга тријада

Физичко и здравствено васпитање обухвата активности и садржаје за унапређење физичких способности, моторичких вјештина и знања ученика из области физичке и здравствене културе, са циљем очувања здравља сваког ученика, а кроз примјену редовног и правилног физичког вјежбања у постојећим и доступним савременим условима за живот и рад.

Општи циљеви односе се на:

- Развијање функционалних способности, физичких способности, моторичких вјештина и знања из области физичке и здравствене културе, поштујући индивидуалне способности и могућности ученика.
- Препознавање важности физичке активности и њен утицај на очување и унапређење здравља као основног предуслова свих људских активности
- Развијање здравих животних вриједности и вјештина, позитивне комуникације, прихватљивих облика понашања у игри и спортским активностима, друштвене одговорности, самопоуздања, креативности и иницијативности.

Фонд часова у другој тријади је непромењен, у односу на други и трећи разред основне школе: три часа недељно, односно, 108 часова на годишњем нивоу.

Што се тиче програмских садржаја у четвртог и петом разреду, они су приказани у Табели 3.

Табела 3

Наставни садржаји предмета Физичко и здравствено васпитање у четвртном и петом разреду основне школе са оквирним фондом часова

Наставна тема	Оквирни број часова
Тема 1: Праћење раста и развоја (ТВ и ТМ и 8 моторичких тестова)	6
Тема 2: Елементарне игре и превентивно корективно вјежбање	14
Тема 3: Гимнастика и превентивно корективно вјежбање	20
Тема 4: Атлетика и превентивно корективно вјежбање	20
Тема 5: Игре на отвореном	8
Тема 6: Спортске игре	36
• Фудбал	9
• Рукомет	9
• Кошарка	9
• Одбојка	9
Тема 7: Здравствено васпитање	4

У поређењу са претходном тријадом, може се констатовати да у четвртном и петом разреду, природни облици кретања нису заступљени као засебна наставна тема, као и да се спортске игре (фудбал, рукомет, кошарка и одбојка) уче у склопу истоимене наставне теме.

Гимнастика и атлетика обухватају напредније садржаје, а као нова наставна тема појављује се, први пут, Здравствено васпитање (4 часа годишње). Такође, оквирни број часова за игре на отвореном је смањен (са 15 на 8).

Кроз реализацију теме Здравствено васпитање ученици се упознају са основама функционисања тијела, како могу допринијети правилном расту и развоју, те минимизирању штетних утицаја. Предвиђено је да се садржаји посвећене здравственом васпитању, те очувању и унапређењу физичког здравља, реализују током читаве школске године, кроз реализацију свих програмских садржаја физичког и здравственог васпитања.

У другој тријади, очуван је континуитет праћења раста и развоја ученика.

Поред тога, у наставном плану и програму први пут се експлицитно наводе могуће корелације наставе физичког и здравственог васпитања са другим предметима, што обавезује наставнике да планирају кроскуруикларне активности. Саставни део документа су и дидактичко-методичка упутства и препоруке.

Уз исти годишњи и недељни фонд часова, наставни садржаји у шестом разреду су нешто другачији у односу на претходна два разреда (Табела 4).

Табела 4

Наставни садржаји предмета Физичко и здравствено васпитање у шестом разреду основне школе са оквирним фондом часова

Наставна тема	Оквирни број часова
1. Процјена и утицај на развој моторичких и функционалних способности и морфолошких карактеристика	10
2. Основе здравствене форме	10
3. Атлетика	14
4. Рукомет	20
5. Вјежбе на справама и тлу	18
6. Кошарка	12
7. Одбојка	12
8. Фудбал	12
9. Теорија физичког и здравственог васпитања (интегрисана у све претходне наставне теме)	

Као што се види из Табеле 4, промене се односе на нове наставне теме и измене назива и оквирног фонда тема које су изучаване у претходним разредима, што не представља само формалну измену.

Прва наставна тема, која се од 1. до 5. разреда звала „Праћење раста и развоја“, сада носи назив „Процјена и утицај на развој моторичких и функционалних способности и морфолошких карактеристика“ и реализује се у склопу 10 часова (а не 6, како је било у претходним разредима). Повећање оквирног броја часова условљено је изменама у самој теми и повећаних захтевима за наставника. У склопу ове теме, наставници су дужни да измере следеће показатеље: висина и тежина, индекс телесне масе (БМИ), претклон у сиједу (за процену гipкости), скок удаљ из мјеста (експлозивна снага ногу), лежање-сед за 30 секунди (мишићна снага и издржљивост прегибача кука), издржај у згибу (мишићна издржљивост и снага руку и раменог појаса), чунасто трчање 4x10 м (агилност), динамометрија шаке јаче и слабије руке (мишићна снага).

Друга, нова, наставна тема је „Основе здравствене форме“, са предвиђених 10 часова. Исходи се односе на познавање елемената здравствене форме, безбедно вежбање, активности за унапређење здравствене форме и др.

За атлетику (нови назив теме) опредељено је 14 часова, за Вјежбе на справама и тлу (нови назив) – 18 часова, Рукомет – 20 часова, док су Кошарка , Фудбал и Одбојка добили засебне теме са по 12 часова.

Нова је и тема Теорија физичког и здравственог васпитања, за коју нису предвиђени посебни часови, него реализација кроз све друге наставне теме.

Број часова није обавезујући, већ он представља оријентир наставницима приликом планирања програмског садржаја и остваривања исхода учења.

Трећа тријада

Трећа тријада обухвата 7-9. разред основне школе.

Општи и посебни циљеви физичког и здравственог васпитања у седмом и осмом разреду:

- Унапређење и очување тјелесног и менталног здравља, физичке кондиције;
- Усвајање, усавршавање и учвршћивање моторичких способности, усклађених кретања, умијећа и навика, у складу са узрасним и индивидуалним карактеристикама;
- Упознавање са основним компонентама здравствене форме са циљем усвајања здравих животних навика;
- Оспособљавање за самостално вјежбање, развијање ритма, љепоте и стваралаштва кроз покрет, у простору и времену, васпитање морално вољних особина и културе правилног држања тијела;
- Буђење, изазивање и унапређење позитивних социјалних интеракција, позитивне слике о себи, непосредног контакта с другима, сарадње, (не)вербалне комуникације;
- Упознавање и побољшање сопствених физичких, функционалних и психичких особина, врлина, упознавање карактера, црта своје и личности других;
- Унапређење моторичких и функционалних способности ученика са посебним потребама кроз индивидуалне програме (ИОП).

Фонд часова је мањи у односу на претходну тријаду, уместо три часа недељно, у трећој тријади ученици имају физичко васпитање два пута недељно, што на годишњем нивоу износи 68 часова.

Наставни садржаји у седмом и осмом разред су веома слични, исте су наставне теме, само је за рукомет предвиђено 2 часа више, за кошарку 10 часова мање, а за одбојку 8 часова више (Табела 5).

Табела 5

Наставни садржаји предмета Физичко и здравствено васпитање у седмом и осмом разреду основне школе са оквирним фондом часова

Наставна тема	Оквирни број часова	
	7. разред	8. разред
1. Процјена и утицај на развој моторичких и функционалних способности и морфолошких карактеристика	6	6
2. Атлетика	10	10
3. Рукомет	6	8
4. Вјежбе на справама и тлу	16	16
5. Кошарка	18	8
6. Одбојка	8	16
7. Фудбал	8	8
8. Теорија физичког и здравственог васпитања (интегрисана у све претходне наставне теме)		

У поређењу са структуром наставног програма у шестом разреду основне школе, може се констатовати да у седмом и осмом разреду није заступљена наставна тема Здравствена форма. Такође, за прву наставну тему (Процјена и утицај на развој моторичких и функционалних способности и морфолошких карактеристика) предвиђено је нешто мање часова (4 часа мање), што је случај и са темама Атлетика (4 часа) и Вјежбе на справама и тлу (2 часа). Што се тиче спортских игара, у 6. разреду фокус је на рукомету (18 часова), у 7. разреду на кошарци (18), а у 8. разреду на одбојци (16).

У завршном разреду основне школе, наставни програм је усмерен на изборни програм. У програму се истиче да је циљ изабраног спорта да код ученика развије љубав према том спорту, да подстиче надметање са самим собом, сарадњу са другима, да свима пружи прилику за неку од улога у игри, да развија „играчко биће“, а не да се све врти искључиво око победе.

Општи и посебни циљеви физичког и здравственог васпитања су:

- Унапређивање и очување здравља, физичке кондиције и менталног здравља;
- Усавршавање моторичких способности, усклађених кретања, умијећа и навика, у складу са узрасним и индивидуалним карактеристикама;

- Оспособљавање за самостално вјежбање, развијање ритма, љепоте и стваралаштва кроз покрет, у простору и времену, васпитање морално-вољних особина;
- Унапређивање позитивних социјалних интеракција, позитивне слике о себи, непосредан контакт с другима, сарадње, (не)вербалне комуникације;
- Упознавање и побољшање сопствених физичких, функционалних и психичких особина, врлина, упознавање црта своје и личности других.

Садржаји предмета приказани су у Табели 6. Као што је већ истакнуто, највише часова опредељено је за спорт по избору ученика (32 часа), поред тога, предвиђено је праћење физичког раста и развоја моторичких способности (8 часова), по 10 часова препоручено је за атлетику и вјежбе на справама и тлу, док је за ритмичку гимнастику и плес предвиђено 8 часова.

Табела 6

Наставни садржаји предмета Физичко и здравствено васпитање у седмом и осмом разреду основне школе са оквирним фондом часова

Наставна тема	Оквирни број часова
1. Атлетика	10
2. Изборни програм	32
3. Вјежбе на справама и тлу	10
4. Ритмичка гимнастика и народни плес	8
5. Процјена физичког раста и васпитање моторичких способности	8

Педагошко-дидактичка упутства садрже додатне смернице за планирање и реализацију наставе. Препорука је да се настава планира у циклусима (укупно 5): 1. провјера знања на крају школске године и процена физичког раста и моторичких способности (пола циклуса), 2. атлетика (1,5 циклус), 3. вјежбе на справама и тлу (1 циклус), 4. спортске игре (2 циклуса).

Уколико школа не располаже одговарајућим условима за рад, пре свега се мисли на опремљеност гимнастичким справама (зимски период), за спортске игре се планирају три циклуса, а за атлетику један и по циклус.

Уколико постоји могућност организовања обуке пливања, од шестог до деветог разреда се за спортске игре планира један циклус, а за пливање један. Садржаји из ритмике и плеса се не реализује у оквиру посебног циклуса, већ током цијеле године, у оквиру осталих циклуса. Такође, часови у току седмице треба да буду распоређени у једнаким интервалима, не смију се одржавати као блок-часови.

У случају да су спортска игралишта, а посебно сале по својој површини и хигијенским стандардима адекватне за једно одјељење, не могу их истовремено користити два одјељења.

Настава физичког васпитања се реализује одвојено за дјечаке и дјевојчице само у школама које имају по два објекта за физичко васпитање (две сале или два игралишта, базен и салу итд.).

6. 3. Ванчасовни облици рада

У основним школама у РС, поред обавезних наставних часова Физичког и здравственог васпитања, постојећом регулативом, предвиђени су и други облици рада, који омогућавају интеграцију предмета са свакодневним животом и радом.

У ванчасовне облике рада спадају: излети, логоровање и зимовање, крос, спортске секције и спортска такмичења, спортско-рекреативне активности, корективно вјежбање.

Излети. Школа је обавезна да у оквиру фонда радних планира и организује два излета. Излети се организују на нивоу школу, у сарадњи са наставницима других предмета који такође организују изласке у природу (Природа и друштво, Природа, Друштво, Биологија, Географија и сл.).

Трајање и дистанца пешачења током излета разликују се у зависности од узраста и способности ученика, уз постепену прогресију од 5 км (укупно у оба правца) у првој тријади, до 10-11 км у деветом разреду основне школе:

- I–III разреда полудневни до 5 км (укупно у оба правца),
- IV разред полудневни до 6 км (укупно у оба правца),
- V разред цјелодневни до 7 км (укупно у оба правца),
- VI разред цјелодневни до 8 км (укупно у оба правца)
- VII разред цјелодневни до 8 км (укупно у оба правца),
- VIII разред цјелодневни до 9-10 км (укупно у оба правца),
- IX разред цјелодневни до 10-11 км (укупно у оба правца).

Логоровање и зимовање. Кроз ове облике рада, поред рекреативно-забавних садржаја, школа може допринети активном одмору ученика, јачању здравља, практичној обуци теренских вјештина и спортова који се не могу реализовати у току редовне наставе. У принципу, сваки ученик би требало у току школовања да борави на једном логоровању и зимовању. Умјесто логоровања школе у току деветогодишњег школовања треба да организују седмодневну школу пливања.

Крос. Наставни програм предвиђа да се крос одржава два пута годишње за све ученике (пролећни и јесењи), по правилу у склопу спортског дана. Крос се планира и организује на нивоу школе, у сарадњи наставника свих образовних подручја. Стручни актив наставника физичког васпитања утврђује дужину стазе за кросеве, у складу са узрастом и могућностима ученика. Кросеви ученика 4. и 5. разреда изводе се трчањем, док се од 6. до 9. разреда, пролећни крос изводи трчањем, а јесењи крос је оријентациони.

Спортске секције. Организује се за ученике од 4. до 6. разреда који у физичком васпитању показују посебне склоности и интересовања. У склопу стручног актива, наставници се договарају о томе ко ће водити коју спортску секцију, имајући у виду личне компетенције и афинитете. Стручни рад наставника у секцији спада у редовну 40-часовну радну недељу, и зато се мора званично регистровати у документима сваке школске године. Наставници који воде спортске секције, полазе од оквирног (оријентационог) програма, а затим га детаљније разрађују у складу са конкретним условима за рад и карактеристикама самих ученика.

Спориска такмичења. Спориска такмичења представљају интегралну компоненту процеса физичког васпитања, и омогућавају ученицима да провере своје способности, вештине и спориска знања. Подстичу се што шире учешће ученика у спориским такмичењима.

Спориско-рекреативне активности. Организују се у ваннаставно вријеме, за вријеме радних субота, током зимског, прољећног и љетњег школског распуста. У склопу ових активности, посебно место заузима Дан спорта. Школа може да организује Дан спорта више пута током једне школске године, а време и садржај се планира у годишњем плану и програму рада школе. Школа сарађује са спориским организацијама, родитељима и локалном заједницом на обезбеђивању услова за свакодневне спориско-рекреативне активности ученика. Препоручује се да акценат буде на обучавању и усавршавању елементарних кретних вештина (вожња бицикла, пливање, смучање, клизање, вожња ролера, тротинета и сл.) јер су доступне свима и од великог су значаја за активан животни стил током целог живота.

Корективно вјежбање. Заступљено је са по два часа седмично, за ученике који услед ослабљеног здравља или смањених физичких могућности и способности не могу да прате редован програм. Наиме, након систематског љекарског прегледа сви ученици се по здравственим критеријумима класификују у три групе:

- способни за редовну наставу,
- способни за редовну наставу уз извјесна ограничења,
- ученици за допунско (специјално) физичко вјежбање.

Корективно вјежбање се организује за ученике који услед умањених способности, умањене или ограничене моторике, ослабљеног здравља, неправилног држања тијела или тјелесних деформитета не могу и не смију да остварују општи програм физичког васпитања.

Ученици који прате редовну наставу уз ограничења, прибављају мишљење љекара специјалисте, који је извршио преглед и који је у обавези да тачно наведе (прецизира) која су то ограничења, нпр.: активности типа издржљивости, трчање, скокови, вјежбе снаге, спориске игре, вјежбе на справама и сл.

Наставник физичког васпитања и учитељ су дужни да уважавају захтјеве љекара, да их унесу у своја званична документа у којима воде евиденцију о моторичким способностима ученика, и да на сваком часу физичког васпитања воде рачуна о овим ограничењима, како ученике не би изложили активностима и оптерећењу који су за њих контраиндиковани.

Програм корективног вјежбања за ученике који не могу да прате редован програм, заједнички утврђују љекар специјалиста и наставник физичког васпитања, а према потребама ученика. У принципу ни један ученик не може да буде ослобођен физичког васпитања, само су програми који одговарају појединим групама ученика различити.

6.4. Оцјењивање

Вредновање и оцјењивање ученика у настави физичког и здравственог васпитања заснива се на три критеријума: 1) моторичке способности, 2) спорско-техничка постигнућа и 3) однос ученика према физичкој култури.

Провјера моторичких способности се обавља на крају школске године, а постигнути резултати се вреднују помоћу Критеријума за процјену физичког раста и развоја моторичких способности дјецe и омладине узраста од 7 до 19 година (нормативи ЈЗФКМС из 1988. године). Подаци о физичком расту и нивоу моторичких способности уносе се у дневник рада наставе физичког васпитања.

Спортско-техничка постигнућа се оцјењују утврђивањем обима и нивоа усвојености наставних садржаја програма који се односе на спортске вештине. За праћење спорско-техничких постигнућа служе минимални образовни захтјеви за дати разред.

Оцјењивање односа ученика према физичкој култури обавља се праћењем ученикове активности на сопственом физичком развоју, унапређењу здравља, њега тијела, затим, на основу оствареног степена навика за сталним вјежбањем, односа према друговима и сарадње током вјежбања, спортских такмичења и излета, и др.

Критеријуми за оцјене од 1 до 5 су следећи:

Оцјену одличан (5) добија ученик који је радом у току школске године побољшао своје моторичке способности и чији резултати знатно превазилазе стандарде узраста; који у спортско-техничким достигнућима знатно превазилази постављене захтјеве по обиму и квалитету и који има веома активан однос према физичкој култури.

Оцјену врло добар (4) добија ученик који је радом у току школске године побољшао своје моторичке способности и чији резултати превазилазе стандарде узраста; који у спортско-техничким достигнућима превазилази постављене захтјеве по обиму и квалитету и који има активан однос према физичкој култури.

Оцјену добар (3) добија ученик који је радом у току школске године побољшао своје моторичке способности у границама стандарда, чији су резултати у спортско-техничким достигнућима у оквирима минималних образовних захтјева и чији је однос према физичкој култури задовољавајући.

Оцјену довољан (2) добија ученик који није у току школске године побољшао своје моторичке способности, чији су резултати у спортско-техничким достигнућима испод утврђених стандарда и који не показује минимум интересовања за физичку културу.

Оцјену недовољан (1) у принципу не би требало да добије ни један ученик. Ученик чије су моторичке способности опале, и који не испуњава очекиване стандарде као и који не показује ни минимум интересовања за побољшање својих моторичких и функционалних способности, и који је здрав, упућује се на корективно вјежбање.

6.5. Педагози физичког васпитања у основној школи

Послове наставника физичког и здравственог васпитања могу да обављају лица која, поред испуњених услова утврђених законом којим се уређују радни односи, треба да имају:

- 1) завршен први циклус студијског програма у матичној области и остварених најмање 180 ЕЦТС бодова у трајању од три године,
- 2) положен стручни испит за рад у васпитно-образовном процесу и
- 3) лекарско увјерење о психофизичкој способности за рад са ученицима

У првој тријади (1-3. разред) целокупну наставу изводи наставник разредне наставе, осим наставе страног језика и вјеронауке коју реализују предметни наставници. У другој тријади, у 4. и 5. разреду наставу и даље изводи наставник разредне наставе, осим наставе страног језика и вјеронауке коју реализују предметни наставници, док наставу у 6. разреду и трећој тријади (7-9. разред) изводе наставници предметне наставе, укључујући и наставнике физичког и здравственог васпитања.

Сви запослени у школи морају обавити систематски преглед сваке године прије почетка наставе, а психичка, физичка и здравствена способност запослених се може провјеравати и у току школске године. Норма непосредног васпитно-образовног рада наставника са ученицима износи 24 часа у оквиру 40-часовне радне седмице. Сви наставници су дужни да се стручно усавршавају.

7. ЗАКЉУЧАК

Овај рад представља кратак приказ позиције физичког васпитања у основним школама у Републици Српској (РС), пре свега у домену законске регулативе. Може се констатовати да основно образовање у РС следи структуру карактеристичну за већину европских земаља (три нивоа – тријаде), где су позиције физичког васпитања у погледу обима и садржаја наставног предмета, такође у складу са уобичајеном европском праксом:

- обавезан наставни предмет за све ученике током целог обавезног образовања;
- назив и садржај предмета упућују на значајну здравствену усмереност;
- предмет је постављен на исходима учења;
- у млађим разредима наставу држи учитељ, касније наставник физичког васпитања-специјалиста;
- фонд часова у првој тријади износи 3 часа недељно, у другој и трећој – 2 часа недељно;
- основни садржаји су атлетика, гимнастика и спортске игре;
- у завршном разреду, акценат је на изборним активностима;
- предвиђене су различите ванчасовне форме рада (излети, крос, секције и др.) како би се изашло у сусрет разноврсним потребама ученика.

Уместо закључка, послужићу се цитатом из наставног плана и програма за девети разред основне школе, који на неки начин, дефинише визију успешне наставе и успешног наставника физичког и здравственог васпитања у РС:

Успјешним ће се сматрати онај наставник чије се дјеловање, у школи и ван ње, одражава на ученике у њиховом кретно-игровном и спортском испољавању и изражавању у слободно вријеме, у средини гдје живи, комуницира, дружи се и самостално дјелује. У том смислу, наставник ће постићи свој тежње, циљеве и своју мисију ако усавршава своју досадашњу у "нову методичку". Она би се испољавала прво, у методици тражења и подстицања ученика ка вјежбању и у смислу, покретом човјека према човјеку како би се опредјеливао, трагао и пристајао на вјежбање, игру, спорт и кретање. И не само то, него и друго, у методици учвршћивања и истрајавања у вјежбању, васпитању карактера, морално вољних особина (као један мотивациони циклус састављен од континуиране потребе, нагона, циља и засићења)

ка остваривању или постајању активног, играчког и културолошког бића ("бића лијене душе у лијеном тијелу").

8. Литература

Бјековић, Г., Драгосављевић, П. и Братовчић, В. (2005). Интерактивно учење у физичком васпитању. *Спорт Монт*, 3(8-9), 41-47.

Влада Републике Српске. *Образовање*. <https://investsrpska.vladars.net/sr/korisne-informacije/obrazovanje/>

Đimić, Lj. (2001). Materijalna osnova školovanja u Kraljevini Jugoslaviji 1918-1941. *Istorija 20. veka*, 1, 54-42.

Ловрић-Боснић, Б. и Лепир-Шиник, Б. (2020). Претече друштва учитеља Републике Српске у време Отоманске и Аустроугарске империје. *Школа*, 9(2), 99-124.

Милошевић, Б. М. (2023). Српско школство као бедем идентитетском инжињерингу Бењамина Калаја у Босни и Херцеговини. *Бастина*, 60, 313-327. <https://doi.org/10.5937/bastina33-44428>

Наставни план и програм за основне школе Републике Српске. [https://www.rpz-rs.org/896/rpz-rs/Nastavni/plan/i/programi/\(Sluzbeni/glasnik\)](https://www.rpz-rs.org/896/rpz-rs/Nastavni/plan/i/programi/(Sluzbeni/glasnik))

Пашалић, С., Пелемиш, М. и Пашалић, Д. (2013). образовање у 21. вијеку као ресурс Републике Српске – изазови и дилеме. *Нова школа*, 8(1), 10-29.

Развојна Агенција Републике Српске. РАРС. *Образовни систем у Републици Српској*. <https://www.rars-msp.org/>

Република Српска: Републички завод за статистику (2022). *Статистички билтен: Основно образовање: 2022/2023*. Аутор.

Република Српска републички завод за статистику. *Статистички билтен, основно образовање*. <http://www.rzs.rs.ba/>

Српска. Портал јавне управе Републике Српске. *Основно образовање*. <http://www.esrpska.com/default.aspx>

Ђоровић, В. (1925). *Босна и Херцеговина*. Српска књижевна задруга.